

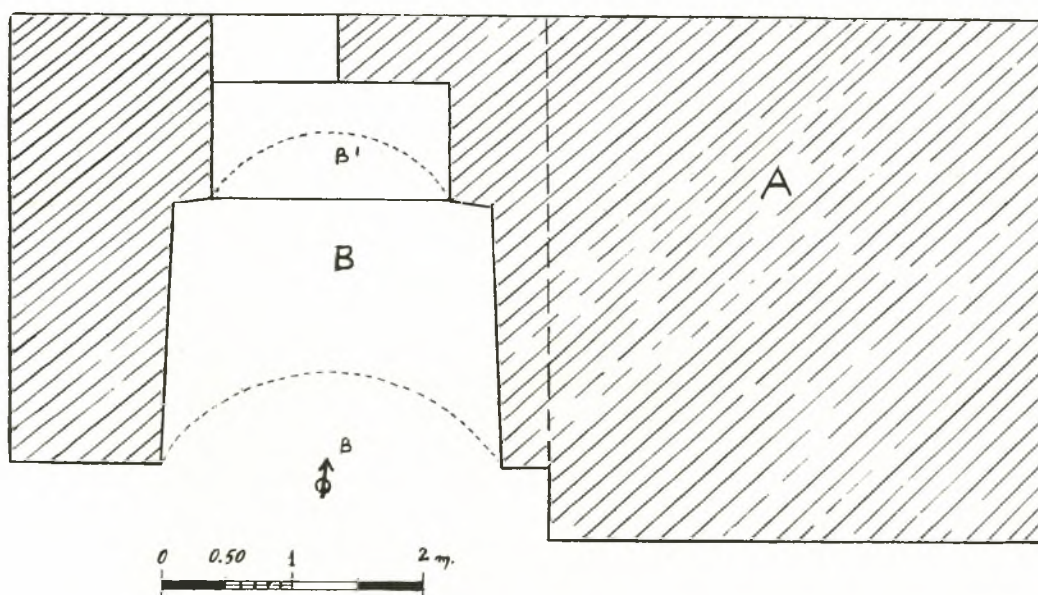
II. ΡΩΜΑΪΚΗ ΔΕΞΑΜΕΝΗ ΝΙΚΟΠΟΛΕΩΣ

ΥΠΟ ΣΩΤΗΡΙΟΥ Ι. ΔΑΚΑΡΗ

Κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1951 κατόπιν ἀδείας τοῦ Στῶν Ὑπουργείου Παιδείας ἐπεχειρήθη μικρὰ σκαφικὴ ἔρευνα εἰς μικρὸν κτίσμα, κείμενον Ν.Δ. τοῦ κάστρου τῆς Νικοπόλεως καὶ περὶ τὸ μέσον περίπου τῆς ἀποστάσεως τῆς με-

(διαστ. 3.90×3.72 μ.), τὸ δὲ δυτικόν (Β, διαστ. 3.90×4.18 μ.) ἔχει τὴν νοτίαν πλευρὰν ἐντελῶς ἀνοικτὴν (εἰκ. 2).

Τοῦ τελευταίου τούτου χώρου ὁ δυτικὸς τοῖχος, ἱκανῶς ἰσχυρὸς (πάχος 1.16 μ.), ἵνα συγκρατῆται καὶ τὸ ὑπὲρ τὴν καμαρωτὴν ὀροφὴν ὑφούμενον ἴσως ποτὲ κτίσμα (βλ. σχετικῶς κατωτέρω), συγκλίνει ἐλαφρῶς βορειότερον, ὅπως καὶ ὁ ἀντίστοιχος ἀνατολικὸς τοῖχος οὕτως, ὥστε νὰ

Εἰκ. 1. Κάτοψις βάσεως τῆς ῥωμαϊκῆς δεξαμενῆς.

ταξὺ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ φρουρίου καὶ τοῦ μεγάλου οἰκοδομήματος, σήμερον γνωστοῦ ὡς «Μπούφη» (εἰκ. 4)¹. Ἡ ἔρευνα ἐγένετο δαπάναις ἰδιωτῶν, ἀναμενόντων ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης πλουσίους θησαυρούς.

Τὸ οἰκοδόμημα, διαστ. 3.90×7.90 μ., ἔχον τὴν πρόσοψιν ἐστραμμένην πρὸς νότον, ἐκαλύπτετο κατὰ τὸ $1/3$ περίπου τοῦ ἤψους του ὑπὸ μεταγενεστέρων ἐπιχώσεων (ὄλικὸν ἕψ. κτηρίου 4.40 μ.).

Εἶναι ὀλόκληρον κατεσκευασμένον ἐκ κανονικῶν στρώσεων ἐξ ὀπτοπλίνθων, πάχ. 4 ἐκ. καὶ διαστάσεων ἐνίοτε μέχρι $0.45 - 0.50 \times 0.30$ μ.

Ἀποτελεῖται ἐκ δύο σχεδὸν τετραγωνικῶν χώρων (βλ. σχέδιον εἰκ. 1, Α καὶ Β). Ἐκ τούτων τὸ μὲν ἀνατολικὸν εἶναι πανταχόθεν περικλειστον

περικλείεται ἐσωτερικῶς χώρος τραπέζιου (σχεδ. εἰκ. 1, Β). Βορειότερον οἱ δύο οὗτοι τοῖχοι, θλώμενοι κατ' ἀμβλείαν γωνίαν, σχηματίζουν ὀρθογώνιον κόγχην (1.80×0.90 μ.), καλυπτομένην ἐπίσης ὑπὸ στενωτέρας καμάρας, διατηρουμένης μέχρι τῆς γενέσεώς της (εἰκ. 1, Β¹ καὶ εἰκ. 2).

Ἐπὶ τοῦ βορείου τοῖχου ταύτης καὶ κατὰ τὸ δυτικώτερον σημεῖον ἀνοίγεται παράθυρον, κατὰ 95 ἐκ. ὑψηλότερον τοῦ δαπέδου τῆς κόγχης, ὑπερέχοντος τοῦ λοιποῦ δαπέδου ὡς κτιστὸν πεζούλιον.

Τὸ ἀνατολικὸν τμήμα τοῦ κτηρίου, ὡς εἶπον, ἦτο πανταχόθεν περικλειστον. Εὐλόγον ὄθεν ἦτο νὰ ἀναμῆναι τις ὑπὸ τὸ σημερινὸν ἔδαφος εἰσοδόν τινα.

Αἱ γενόμεναι ὅμως περίξ τοῦ τετραγωνικοῦ χώρου Α τάφροι οὐδεμίαν παρουσίασαν εἰσοδον.

¹ Περὶ τούτου ὀλίγα ἰδὲ Α. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΑ ἐν ΠΑΕ 1913 σ. 107-109 καὶ εἰκ. 13.

Τὸ κυβικὸν κρηπίδωμα, ὕψους 4.40 μ., ἵστατο περικλειστον ἐπὶ λιθίνου λευκοῦ ποδίου, ὕψους 0.18 μ. καὶ πλάτους κατὰ τὴν νοτιάν πλευρὰν 0.15 μ.

Πρὸ τῆς νοτίας πλευρᾶς πλακόστρωσις ἐκ μεγάλων τετραγώνων λευκῶν πλακῶν ἐσχημάτιζεν εἶδος αἰλῆς ἢ πλατείας καὶ πιθανῶς θὰ κατελάμβανεν ὁλόκληρον τὸν πρὸς νότον τοῦ οἰκοδομήματος χώρον.

Εἰκ. 2. Ἡ νοτιὰ πλευρὰ τοῦ δυτικοῦ τμήματος τῆς δεξαμενῆς.

Πρὸς ἐξακριβῶσιν περὶ τίνος ἐπρόκειτο καὶ τί περιεῖχεν ὁ χώρος οὗτος ἐπέτρεψα τὴν ἐπὶ τοῦ κέντρου τῆς ὀροφῆς διάτρησιν τοῦ κρηπιδώματος τούτου διὰ σιδηρομοχλοῦ. Ὁμοίαν διάτρησιν, βάθους 1 μ. περίπου, καὶ ἄλλοτε εἶχεν ὑποστῆ ἢ ἄνω ἐπιφάνεια τούτου ὑπ' ἀγνώστων, προσδοκῶντων θησαυρούς.

Εἰκ. 3. Ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ κρηπιδώματος Α, καλυπτομένη ὑπὸ ἰζημάτων ἀσβεστίου.

Ἡ διάτρησις ἐγένετο μέχρι βάθους 2.50 μ. καὶ τι πλέον. Διεπιστώθη οὕτως ὅτι ἐπρόκειτο περὶ συμπαγοῦς κτίσματος, χρησιμεύοντος ὡς βάθρου ἢ κρηπιδώματος, προφανῶς διὰ νὰ ὑποβαστάξῃ μέγα βάρος.

Ποῖος ἦτο ὁ ἀκριβὴς προορισμὸς του τοῦ διηυκρίνισε, νομίζω, ἡ ἀνατολικὴ ἔξωτερικὴ πλευρὰ τοῦ κρηπιδώματος.

Διότι κατ' ἐκείνην τὴν πλευρὰν καὶ ἐν μέρει κατὰ τὴν νοτιάν ὑπάρχουν παχέα στρώματα ἐξ ἀσβεστολιθικῶν ἰζημάτων (πουρί), τὰ ὁποῖα ἐσχηματίσθησαν διὰ τῆς συνεχοῦς ὄσης ὕδατος (εἰκ. 3). Τὰ ἰζήματα ταῦτα, καταλαμβάνοντα τὴν κεντρικὴν ἐπιφάνειαν τοῦ τοίχου ἀπὸ τῆς κορυφῆς του μέχρι τοῦ λιθίνου ποδίου, διακόπτονται ὑπὸ κανονικῆς αἰλακῆς, ὅπου ἐλλείπουν ἐντελῶς τὰ ἰζήματα. Προφανῶς διὰ τῆς αἰλακῆς ταύτης διήρχετο ὁ πῆλιμος σωλῆν, ὁ

Εἰκ. 4. Ἡ πρόσοψις τοῦ οἰκοδομήματος «Μπούφη», ὀρωμένη ἐξ ἀνατολῶν.

ὁποῖος παρημπόδιζε τὸν σχηματισμὸν ὁμοίων στρωμάτων.

Καθίσταται λοιπὸν φανερόν ὅτι τὸ κυβικὸν τοῦτο κρηπίδωμα θὰ ὑπεβάσταζεν ἐκτισμένην δεξαμενὴν ὕδατος, ἐκ τῆς ὁποίας τὸ ὕδωρ, καταγόμενον διὰ σωλῆνος, διωχετεύετο πρὸς τὴν ἀνατολικωτέραν περιοχὴν τῆς πόλεως.

Ὅτι τὸ πρᾶγμα οὕτως ἔχει, ἐνισχύεται καὶ ἐκ

Εἰκ. 5. Τὸ βόρειον τμήμα τοῦ οἰκοδομήματος «Μπούφη». Δεξιὰ διακρίνεται πεσσὸς τοξοστοιχίας τοῦ ὕδραγωγοῦ.

τῆς μεγάλης δεξαμενῆς τοῦ κτηρίου «Μπούφη» (εἰκ. 4).

Εἰς τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο κατὰ τὴν βορείαν πλευρὰν πρόσκειται ὁμοία, ἀλλὰ πολὺ μεγαλύτερων διαστάσεων, κυβικὴ κρηπίς (εἰκ. 5).

Παρὰ τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν τῆς δεξαμενῆς ἀπέληγεν ὁ μέγας ὕδραγωγός, ὁ ὁποῖος μετέφερε τὸ ὕδωρ ἐκ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου -

Λούρου εις Νικόπολιν, φερόμενος ἐπὶ κτιστῶν τοξοστοιχιῶν¹. (Εἰς τὴν εἰκ. 5 δεξιὰ εἶναι δρατὴ εἰσέτι ἡ μεγάλη καμάρα τοῦ ὕδραγωγοῦ.) Ἐκείθεν ἡ μεγάλη τοξοστοιχία ἐκάμπτετο νοτιονατολικῶς, διὰ τὴν ἀκολουθίαν τὴν κατεύθυνσιν τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ περιβόλου καὶ διὰ τὴν ἀρδεύσιν τὰς λοιπὰς περιοχὰς τῆς πόλεως. Τὸ κρηπίδωμα λοιπὸν τοῦτο τοῦ οἰκοδομήματος «Μπούφη» ὑπεβάσταζε τὴν μεγάλην, τὴν κεντρικὴν δεξαμενὴν τῆς πόλεως, ὅπου κατέληγεν ὁ μέγας ὕδραγωγὸς καὶ ὁπόθεν τὰ ὕδατα διὰ σωλήνων θὰ κατενέμοντο εἰς μικρότερας δεξαμενάς.

Ὅτι καὶ ἡ μεγάλη αὕτη κρηπίς ὑπεβάσταζε δεξαμενὴν καὶ διὰ πηλίνων σωλήνων τὸ ὕδωρ κατήγετο ἐκείθεν πρὸς ἄλλα σημεία, δεικνύουν τὰ παχύτατα ἐδῶ στρώματα ἀσβεστολιθικῶν ἰζημάτων, τὰ ὁποῖα διακρίνονται κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ κυβικοῦ κρηπίδωματος. Κατὰ τὸ ἀριστερὸν μάλιστα ἄκρον τῆς κρηπίδος καὶ πρὸς τὰ ἄνω διακρίνεται ὁμοία κανονικὴ αὐλαξ, στερουμένη ἰζήματος, δηλοῦσα τὴν διὰ τοῦ σημείου ἐκείνου κάθοδον τοῦ πηλίνου ἀγωγοῦ τῆς δεξαμενῆς².

¹ Ἴδὲ ΠΑΕ ἔ. ἀ. σ. 91 καὶ Φ. ΠΕΤΣΑΝ ἐν ΑΕ 1950-51, Χρονικά σ. 40 εἰκ. 17 καὶ 18.

² Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ἄρα δὲν δύναται νὰ εἶναι οὔτε ἀνάκτορον οὔτε λέσχη οὔτε βουλευτήριον (Α. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣ, ἔ. ἀ. σ. 109), ἀλλὰ μέγα οἰκοδόμημα, ἔχον σχέσιν μὲ τὴν ὕδρευσιν τῆς πόλεως, χρησιμεῖον

Αἱ κατὰ πάντα ὅμοιαι ἀναλογίαι, ἀλλ' εἰς μικρότερον βεβαίως κλίμακα, αἱ ὁποῖαι διεπιστώθησαν καὶ εἰς τὸ περιγραφέν κτίσμα τῆς εἰκ. 1 καὶ 2, βεβαιοῦν ὅτι καὶ ἐδῶ ὑπεράνω τοῦ κρηπίδωματος ὑπῆρχεν ὁμοία δεξαμενὴ, ἡ ὁποία, παραλαμβάνουσα τὸ ὕδωρ ἐκ τοῦ κτηρίου «Μπούφη», τὸ διαχέτευε διὰ σωλήνος πρὸς τὴν γειτονικὴν περιοχὴν.

Τὰ διαφεύγοντα ἐκ τῆς δεξαμενῆς καὶ τῶν σωλήνων ὕδατα ἐσχημάτιζαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰ ἐπικαθήμενα ἀσβεστολιθικὰ στρώματα. Καίτοι τὸ ἔδαφος πρὸς «Μπούφη» δὲν παρουσιάζει αἰσθητὴν ἀνωφέρειαν, ὅμως αὕτη μόνη ἡ διαφορὰ ὕψους τῶν δύο δεξαμενῶν ἐπέτρεπε τὴν διοχέτευσιν τοῦ ὕδατος ἐκ τῆς μεγάλης δεξαμενῆς πρὸς τὴν μικρότερον.

Τοῦ ἑτέρου τετραγωνικοῦ τμήματος Β, μὴ ἀνασκαφέντος μέχρι τοῦ δαπέδου καὶ καλυπτομένου ὑπὸ βάτων, δὲν διηκρινίσθη ὁ προορισμός. Κατ' ἀναλογίαν ὅμως πρὸς ἄλλα ὅμοια Ῥωμαϊκὰ οἰκοδομήματα, τοῦτο θὰ ἐπείχε θέσιν κρήνης, τὸ δὲ ὑπερβολικὸν πάχος τοῦ δυτικοῦ τοίχου (1.16-1.40 μ.), μὴ δικαιολογούμενον διὰ τὴν ὑποστήριξιν τῶν μικρῶν καμαρῶν τοῦ ἀνοικτοῦ χώρου Β, ὑποδηλώνει ὅτι μέχρις ἐκεῖ πιθανώτατα ἔφθανεν ἡ ὑποβασταζομένη δεξαμενὴ.

ὡς νυμφαῖον, κρήνη καὶ δεξαμενὴ καὶ πιθανῶς καὶ βαλανεῖον. Τὸ ἀνασκαφέν μικρότερον οἰκοδόμημα ἀποτελεῖ σμικρογραφίαν τοῦ κτηρίου τούτου.